

2

Igazság és Élet

2014. 2. szám FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI ÉS
április – június NEVELŐI MUNKA SZÁMÁRA

Ajánlás	157
Igetanulmányok.....	159
Kazuáliák.....	330
Kitekintés	358

Szentháromság után 2. vasárnap

2014. június 29.

A törvény, mint Krisztusra vezérlő mester

Textus: Galata 3,23–29

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai/kortörténeti megértés

Textusunk szorosan kapcsolódik Pál apostolnak Galáciabeliekhez írt levele fő mondanivalójához: az evangélium és a törvény kapcsolatát, a Krisztusban adott új szövetségnek néhány fő jellemzőjét, a Krisztusba vetett hit gyümölcseit írja le.¹

A megelőző szakaszban (3,19–22) is a törvényről van szó, és a 22. vers egyik görög szava közvetlenül kapcsolatot teremt textusunkkal: a συγκλείω („bezárom, egybezárom, valami alá rekesztek”) ige előfordul a 23. versben is. A 22. versben ezt olvassuk: „az Írás mindenkit bűn alá rekesztett”, a 23. vers szerint pedig: „a törvény őrzött bennünket, egybezárva az eljövendő hit kinyilatkoztatásáig”. A Gal 4,1–7 szakasz a 3,29 egy fontos szavát viszi tovább és fejt ki részletesen: a keresztyén ember Isten ígérete szerint „örökös” (3,29; lásd még: 4,1.7).

A Gal 3,23–29 szakasz központi kifejezése a παιδαγωγός („nevelő”). A törvénnyel kapcsolatban kétszer is szerepel e kifejezés (a 24. és a 25. versben). A magyarázók felhívják a figyelmet arra, hogy ez a görög szó nem a mai „pedagógus” értelmében veendő, hanem általában egy rabszolga volt, aki a rábízott gyermek taníttatásáról, neveléséről gondoskodott, például úgy, hogy ő vitte el a tanítóhoz (az iskolába), majd ő kísérte haza.² Morris például a „tutor” szóval fordítja.³ Szerintünk a magyarázók néha túlhangsúlyozzák, hogy ezen „tutor” nem maga volt a gyermek tanára, mert nyilván mégis valamilyen „tanítói” feladatot is jelentett az, ha általában véve a felnövés során elsajátítandó dolgokat a „tutor” felügyelte. Bruce, aki maga is hangsúlyozza, hogy az ilyen „rabszolga-kísérő” („slave-attendant”) nem modern értelemben vett pedagógus volt, mégis rámutat, hogy például az ő feladata volt a jó, „illő” magaviselet („good manners”) megtanítása.⁴ Mi jónak tartjuk az új protestáns bibliafordítás kifejezését: „nevelő”, de továbbra is használhatónak tartjuk a revideált Károli-fordítás „vezérlő mester” kifejezését vagy a „tanítómester” kifejezést is.⁵ A törvény azál-

¹ A kutatástörténet korábbi szakaszában néhol felmerült kétely ellenére napjainkban a kutatók a levelet a „nem vitatottan” páli levelek közé sorolják. A levél bevezetéstani tudnivalóihoz lásd pl.: BALLA: Az újszövetségi iratok története, 205–212.

² Több ókori görög írótól (pl. Platóntól, Arisztotelésztől), valamint a zsidóság írásából (pl. Josephus Flavius-tól) hoz erre példát LONGENECKER: Galatians, 146–148.

³ MORRIS: Galatians, 117.

⁴ BRUCE: The Epistle of Paul to the Galatians, 182.

⁵ Lásd pl. BALLA: Pál apostol levele a Galáciabeliekhez, 161–162.

tal, hogy megmutatja az ember bűnös voltát, „elvezet” Krisztushoz, aki egyedül szerezte meg nekünk a bűnbocsánatot megváltó halála által.

A Galata 3,23–29 perikópa a δέ („pedig”) kötőszóval kapcsolódik a megelőző szakaszhoz: „Mielőtt pedig eljött a hit...” (23. v.). A törvényről úgy szól Pál apostol, hogy egy korszakhoz (időhöz) köti, erre utal a „mielőtt” kifejezés a 23. versben, és a *genitivus absolutus* szerkezet a 25. versben, amit így fordíthatunk: „miután eljött a hit”, mert az aorisztoszi participium előidejűséget fejez ki. A 26. vers tézisként fogalmazva mondja ki: „mindnyájan Isten fiai vagytok” – ezt az állítást a megelőzők magyarázatának tekinthetjük a γάρ („mert, ugyanis”) kötőszó miatt.⁶ A 27. vers pedig a 26. vers további magyarázata, amit az újabb γάρ kötőszó jelez – ezt fordítás nélkül hagyja az új fordítású protestáns Bibliánk: „Akik Krisztusba keresztelkedtetek meg...”. A 27. és 28. versnél több magyarázó felveti, hogy itt Pál talán egy az őskeresztyén liturgiában is használt hagyományrészletet illeszt be levelébe – erre utalhat pl. a 28. vers szerkezete: három kifejezéspárt találunk benne.⁷ Talán ezt erősíti az is, hogy ezek közül csak az első páros kapcsolódik szorosan a levél fő mondanivalójához. Ehhez hozzátehetjük, hogy ha netán az őskeresztyénségben másutt megtalálható elemekből építkezik itt Pál apostol, akkor is ezen vers teljesen beleillik a páli gondolatmenetbe, a levél fő mondanivalójához szorosan kapcsolódik, így számunkra „páli” mondatnak számít ez a vers is. A 29. vers Ábrahámra utalva nem csak összefoglalja ezen szakaszunkat, hanem kapcsolatot teremt a 3,6–14 szakasszal, valamint – amint feljebb láttuk – az „örökösök” említésével előre mutat a következő perikópára is (4,1–7).

2. A perikópa megértése – teológiai összefüggések feltárása

„A hit” kifejezés kétszer is előfordul szinte megszemélyesített értelemben, az „eljönni” igéhez kapcsolva (23. és 25. v.). Az olvasó a levél eddigi részei alapján világosan látja, hogy itt a Jézus Krisztusba, mint megváltóba vetett hitről van szó, így ez a szó akár az „evangélium” egész tartalmára tud utalni, arra az evangéliumra, amely Krisztus kegyelméről szól, és amely mellett nincsen „más” evangélium (1,6–7). Az üdvösség elnyerésének, a kegyelem hit általi megragadásának semmilyen más feltétele nincs – az ószövetségi rituális törvények sem tehetők a hit mellé feltételként. Ezt már Péter apostol is felismerte, és Pálnak erre őt figyelmeztetnie kellett, amikor Péter nem akarta vállalni az asztalközöséget a pogány származású antiókhiai testvérekkel (2,11–14).

Mi tehát a törvény szerepe a Jézus megváltó műve (és az ebbe vetett hit „eljövetele”) előtt? A törvény olyan, mint egy börtönőr,⁸ mert csak azt tudja megmutatni, hogy bűnösök vagyunk (lásd 3,19.22), és átkot mond ránk bűneink büntetéseként (lásd 3,10–14). Azonban látni kell, hogy a törvénynek szerepe van

⁶ Lásd pl. LONGENECKER: Galatians, 150–151.

⁷ A 27. vers kapcsán James Dunn felveti, hogy tartalma az őskeresztyén katechézis része lehetett (DUNN: The Epistle to the Galatians, 203).

⁸ Ehhez lásd pl. STOTT: A galatákhöz írt levél, 88–89.

Isten üdvtervében, a törvényt is Isten adta (lásd 3,19). A „törvény” (23. v.) és az „Írás” is „bezár”, így tehát a törvény és az Írás szinte szinonimák e két, egymás utáni versben. Az Írás Isten ihletett, írott Igéje, Isten akaratának kijelentése – így a törvény is az. Egyes kutatók szerint a 24–25. versben a „nevelőre” utalás csak egy időtartamra utalásként áll itt (amint a παιδαγωγός a gyermekeknek csak egy bizonyos életszakaszában töltött be nevelő, felügyelő szerepet): amíg el nem jött Krisztus, addig voltunk „a nevelőnek alávetve”.⁹ E versek időtartamra utalása világos, de szerintünk nem kell vagy-vagy módon választanunk a magyarázatok között: az a törvény, mely a Krisztus (és a belé vetett „hit”) eljöveteleig adatott, jót tesz velünk azzal, hogy megmutatja menthetetlen voltunkat, mert az orvos csak a betegségét belátó, orvoshoz forduló beteg emberen tud segíteni (lásd Mt 9,12). A törvény odavezet Krisztushoz, aki megváltó halála által helyettünk elszenvetted a büntetést, magára vette a törvény átkát. Tekinthetünk tehát így is a törvényre: Krisztushoz vezető (tanító)mester.¹⁰ Csak a Krisztusba vetett „hit által igazulunk meg” (Gal 3,24).

Amint láttuk, a 28. vers talán az őskeresztyénségben is továbbadott, már Pál levelei előtt létező hagyományanyagot tartalmaz – ha ez így van, akkor ez Pál érvelését tovább erősíti: a keresztyén közösséggel együtt vallja a Krisztusban kapott egységet, és ebbe a közösségbe hívja ismét a galatákat.¹¹ Arra hívja őket, hogy éljék meg a Krisztus evangéliuma által ajándékba kapott áldásokat, az evangélium közösségépítő következményeit. A három páros (zsidó – görög, szolga – szabad, férfi – nő) közül csak az első kapcsolódik szorosán a galaták között felmerült tévtanítás helyreigazításához, azonban mind a három párosról szóló tanítás fontos a Krisztushoz tartozók közösségében.¹² Egy bevezetéstani mű találó összefoglalása szerint: „A hit elsőbbsége azt jelenti, hogy Isten előtt megszűnnek az emberek közötti különbségek: Istennek egyetlen nagy családja van (3,26–29)”.¹³ Az evangélium következményeinek, ajándékainak – a Krisztushoz tartozás gyümölcseinek – mindezen területeken meg kell jelenniük a gyülekezetben.

⁹ A παιδαγωγός szó itteni használatában csak időtartamra utalást látó magyarázók közé tartozik Varga Zsigmond, aki megemlíti, hogy „a 6–16. életéve közötti gyermekekre ügyelt” az ilyen rabszolga nevelő, lásd: VARGA: A galatákhoz írt levél, 64. Varga Zsigmond ugyanitt azt is állítja, hogy a Gal 3,24-ben a Pál szerint való értelmet „félreérti” a „Krisztusra vezérlő mesterünk” fordítás. Szerintünk helyesnek tartható a revideált Károli-fordítás ezen kifejezése is.

¹⁰ Ehhez lásd BALLA: Pál apostol levele a Galáciabeliekhez, 162. James Dunn is megemlíti ezt a lehetőséget (és utal arra, hogy Chrysostomus és Luther is így magyarázta e verset), de ő maga „valószínűbbnek” tartja az idői értelmezést, mert szerinte a következő perikópa (4,1–7) is ezt támasztja alá (DUNN: The Epistle to the Galatians, 199).

¹¹ A 27. és 28. verseket „hitvallási részlet”-nek nevezi LONGENECKER: Galatians, 151.

¹² Pál apostol másutt is együtt említi ellentétpárokat (pl. 1Kor 3,22; Róm 14,6–8), erre hívja fel a figyelmet OEPKE: Der Brief des Paulus an die Galater, 125.

¹³ CARSON–MOO: Bevezetés az Újszövetségbe, 451.

3. Prédikációvázlat

Bevezetés: A Galata-levél – a Római levél mellett – a reformátorok számára is az egyik legfontosabb bibliai könyv volt, mert az evangélium lényegét, az egyedül kegyelemből, egyedül hit általi megigazulást hirdeti. Ezen levél egyik legszebb és legfontosabb részlete a mai textusunk, amelyben a törvényről és a Krisztusban elnyert új életről – és a kettő kapcsolatáról – van szó.

3.1. *A törvény „nevelő”* (ez az új fordítású protestáns Biblia kifejezése a 24. és 25. versben), illetve a revideált Károli-fordítás szép kifejezése szerint: „*Krisztusra vezérlő mester*”

Az üdvtörténet rendjében a Krisztus eljöveteleig voltunk „alávetve” a törvénynek. Fontos látnunk, hogy a törvénynek sok része van – ezek között van, ami Krisztus eljövedele után is érvényben maradt. Krisztus eljövedele után is igaz, hogy a törvény feltárja, leleplezi a bűnt. Viszont mivel nem tud megváltást adni, ezért a törvény átka alól Krisztushoz kell menekülnünk. Nem maradtak érvényben azok a rituális törvények, amelyek az ószövetség idején arra szolgáltak, hogy a választott nép elkülönüljön a többi néptől. Akkor ez helyes volt, mert az egy Istenbe vetett hitet így lehetett megőrizni. Krisztus azonban mindenkire kiterjesztette a kegyelem felajánlását, mindenkinek meghirdette az evangéliumot, ezért lebontotta a „választófalat”, tehát felszabadított az elválasztó jellegű, rituális törvények megkötéseit, uralma alól (Ef 2,14–15).

Pál apostol egy másik nézettel is vitázik az egész Galata-levélben: azokkal vitázik, akik szerint a Krisztus evangéliuma önmagában nem elég, tehát akik még más elvárásokat (ószövetségi rituális törvények betartását) is elő akartak írni a galáciabeli, pogányokból lett keresztyének számára. Ez egy „más evangélium” lett volna, de nincsen más (azaz nincsen más evangélium, mint a kegyelemből hit általi üdvösség evangéliuma, Gal 1,6–7).

Azért „Krisztusra vezérlő mester” a törvény, mert olyan, mint az ókori „pedagógosz”, aki általában egy olyan rabszolga volt, aki gondoskodott a gyermekek (fiatalok) neveltetéséről: ez a nevelő vitte el az iskolába, ő kísérte haza, és ő nevelte jó erkölcsökre, megfelelő magaviseletre. Ez a nevelő sok esetben szigorú, büntető nevelő volt (de nem ő maga volt a „tanár”). A törvény ugyanígy sokszor a szigorú határokat jelöli ki, de nem adja meg az üdvösséget. Csak Krisztusban nyerjük el bűneink bocsánatát, a kegyelmet, az örök életet, az üdvösséget.

3.2. *Krisztus eljövedele, megváltó műve által Isten fiaivá lettünk* (Gal 3,26)

Krisztus egyetlenszerűen Isten Fia, mert ő bűn nélkül való, teljesen ember és teljesen Isten. Az ő megváltó halála érdeméért mi is Isten gyermekeivé lettünk. Ez csak a Krisztusba vetett hit által lesz a miénk: hittel kell megragadnunk a felajánlott kegyelmet. A hit az Újszövetségben nem egy általános Isten-hit, hanem egy személyhez kötött hit: a Jézus Krisztusba, mint megváltóba vetett hit.

Krisztusba „keresztelkedtünk meg”, tehát a keresztség Krisztushoz köt, az ő megváltó vérére utal, a bűnök lemosására, a megtisztulásra. De a keresztség

nem csak az ó-emberünk halála, hanem egy új ember felöltözése is: Krisztust „öltöttük magunkra” (27.v.). Krisztust követő életre, a Hegyi Beszéd, az evangéliumi példázatok, Krisztus tanítása szerinti életre hív el bennünket megváltó Urunk. Mindig tegyem fel a kérdést döntéseim előtt: „Mit gondolna, mit szólna, mit tenne a helyemben Jézus?”

3.3. *A Krisztushoz tartozó testvérek közössége, a keresztyén gyülekezet minden tagja egyformán értékes*

A legfontosabb szempont az életünkben a Krisztushoz tartozás – minden más ezután következik. Erre utal a 28. versben három páros kifejezés: „Krisztusban nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok a Krisztus Jézusban”.

A keresztyén gyülekezetben nem számít a származás szerinti különbség: egy közösségbe tartoznak a zsidó származású és pogány származású keresztyén testvérek. Ma ez azt is jelenti, hogy gyülekezetünkben legyünk nyitottak a különféle háttérű, származású, nemzetiségű testvérek felé.

Természetesen már az ókorban sem volt mindegy, hogy valaki szolga volt vagy szabad – de a keresztyén gyülekezetben együtt tudtak élni az úrvacsorával, közösségük volt egymással. A Krisztushoz tartozás fontosabb volt a társadalmi rétegnél, amelybe tartoztak (lásd Filemon és Onézimosz példáját, Filem 15–17). Az evangélium idővel elvezetett a rabszolgák felszabadításáig is, de már azelőtt is úgy a szolga mint az ura a mennyei Úrhoz tartozását tartotta a legfontosabbnak (amint ez a házitáblákban is látszik).

Az is természetes, hogy a mai napig megvan a családban a férfi szerepe és a nő szerepe – de egyikük sem értékesebb a másiknál, mindkettő akkor tölti be feladatát, hogyha Krisztus szerint, keresztyén módon éli meg férfi vagy női mi-voltát. Mindnyájuknál ez a legfontosabb: „a Krisztuséi vagytok”. Így nézzünk egymással! Így lássuk meg egymásban az értéket, és mégis így töltsé be ki-ki a maga helyén a maga feladatát.

Befejezés: Pál apostol a galáciabelieket is Isten egyetlen népe, az Ábrahám utódai közössége részének tekintette. Isten ígéreteket tett – és mindenki az ő gyermeke, aki az Ő ígéreteit megragadja, hittel, bizalommal elfogadja. Isten legfőbb ígérete a Krisztusban adott váltság – „örökösök”, Isten gyermekei lettünk a Krisztusba vetett hit által. Élünk az „örökösök” hálájával, Isten dicsőségére. Ez a hit köszön össze bennünket: „Mindnyájan Isten fiai vagytok – vagyunk – a Krisztus Jézusban való hit által” (26.v.).

4. Példák, képek, szemelvények

A férfi és a nő egységére példaként említhető a teremtéstörténet (1Móz 1,27) és az ún. „házitáblák” – utóbbiak a szolgák-urak pároshoz is kontextusként szolgálnak (Ef 5,21–6,9; Kol 3,18–4,1).¹⁴

¹⁴ A házitáblák témájához lásd pl. BALLA: Gyermekek és szülők kapcsolata, 169–182.

5. További szempontok az istentisztelet alakításához

Lekció: Gal 3,23–29, textusként kiemelhető pl. a 24. vagy a 26. vers.

Ha az egész Gal 3,23–29 szakaszt textusként olvassuk fel (a fenti prédikációvázlat ezt feltételezi), akkor lekióként olvasható: Gal 3,19–4,7 vagy Róm 7,7–8,2.

Énekek: RÉ 32, 230, 467, 478.

Imádság (vázlat):

Adjunk hálát azért, hogy Urunk mindent elvégzett megváltásunkért, az Ő művéhez semmit nem kell hozzátennünk, hanem csak hittel meg kell ragadnunk. Adjunk hálát az evangélium hirdetőiért, azokért is, akiknek bizonyágtétele nyomán mi is hívővé lettünk.

Valljuk meg kishitűseinket, hitbeli tévelygéseinket, kísértéseinket, és kérjük Urunk bocsánatát különösen is azért, amikor a magunk eredményeivel, értékeivel akartuk kiérdemelni az üdvösséget.

Hívjuk segítségül Megváltó Urunkat, hogy evangéliumának bátor bizonyágtévői lehessünk környezetünkben. Imádkozzunk a keresztyének egységéért, és azért, hogy egymásban meglássuk a megváltott, kegyelembe fogadott Testvért. Könyörögjünk a családokért, hogy Krisztus erejével – az egymás iránti szeretet gyakorlása által – Krisztushoz vonzó példává válhassunk sokak számára.

6. Felhasznált és ajánlott irodalom

- BALLA, P.: *Az újszövetségi iratok története. Bevezetéstani alternatívák* (második, átdolgozott kiadás), Budapest, Károli Egyetemi Kiadó, 2008.
- BALLA, P.: *Gyermekek és szülők kapcsolata. Az újszövetség tanítása kortörténeti kontextusban*, Budapest, Kálvin János Kiadó, 2010.
- BALLA, P.: *Pál apostol levele a Galáciabeliekhez. Kommentár bevezetéssel és exkurzusokkal*, Budapest, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, 2009.
- BRUCE, F. F.: *The Epistle of Paul to the Galatians. A Commentary on the Greek Text* (NIGTC), Exeter, The Paternoster Press, 1982.
- CARSON, D. A. – MOO, D. J.: *Bevezetés az Újszövetségbe*, Budapest, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, 2007.
- DUNN, J. D. G.: *The Epistle to the Galatians* (Black's New Testament Commentary), Peabody, Massachusetts, Hendrickson Publishers, 1993.
- LONGENECKER, R. N.: *Galatians* (WBC 41), Dallas, Texas, Word Books, Publisher, 1990.
- MORRIS, L.: *Galatians: Paul's Charter of Christian Freedom*, Downers Grove, Illinois, InterVarsity Press, 1996.
- OEPKE, A.: *Der Brief des Paulus an die Galater* (ThKNT 9), Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, 1979.
- STOTT, J. R. W.: *A galatákhoz írt levél: Nincs más út*, Budapest, Harmat Kiadó, 2003.
- VARGA, Zs. J.: *A galatákhoz írt levél*, Budapest, Kálvin János Kiadó, 1998.

Dr. Balla Péter (Budapest)